

MADEN YASASI: Neyi Tartışıyoruz?

Hedefimiz Madencilik. Sektörünün Sorunları Olmalıdır,

GİRİŞ

1985 Yılında yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Yasası, henüz kısa sayılabilecek bir süre geçmiş olmasına karşın yoğun bir biçimde tartışılmaya başlanmıştır. Eski yasanın (6309 sayılı Maden Yasası) yarattığı aksaklıkları gidermek, gereksiz formalitelerle boğulan bürokrasiyi, arındırmak, madencilik sektörünü teknik ve ekonomik açıdan, güçlendirmek olarak 3213 sayılı yasanın gerekçesinde belirtilen amaçların ve yararların bir türlü sağlanmadığı görülmüştür. Bunun üzerine,, bir değişiklik taslağı hazırlanması amacıyla Enerji, ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından çalışmalara başlanmıştır» Hazırlanan değişiklik taslağı,, madencilik sektöründeki çeşitli çevrelerin eleştirilerine sunulmuş ve konu tartışmaya açılmıştır., Bu taslak ana hatlarıyla,, arama döneminde sorumluluğu jeolojî mühendisine ve işletme dönemince maden mühendisine vermekte» işletme döneminde de arama faaliyetlerinin sürdürülmesini zorunlu tutmakta, teknik ve ekonomik açıdan yetersiz olduğu saptanan. AR ve ÖLİR ruhsatlarına işletme hakkı verilmemesi hükmünü getirmekte, alim saha alarındaki çalışmaların gözetimi için hükümet komiseri, tayin edilmesini, öngörmekte» bir ruhsat aşamasından diğerine geçerken verilen belgelerin ve raporların sıkı bir biçimde denetlenmesini getirmektedir. Hammaddede girdisini temin etmesi, bakımından madencilik, ülke sanayisinin temelini oluşturmaktadır. Madencilik sektöründeki sorunlara kalıcı çözümler getirilmesi şu halde ülkemizin ekonomik gelişimi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, Maden Yasası tartışmalarında ana eksen madencilik, sektöründeki sorunların, doğru ve gerçekçi, bir biçimde saptanması ve sağlıklı çözümler bulunması üzerine olmalıdır. Kuşkusuz» Jeoloji Mühendisleri Odası'nun konuya ilişkin görüş ve önerilerinde, daha önce de defalarca belirtildiği gibi, olaya yaklaşım ve görüşler bir mesleki tercihin veya bir meslek grubunun çıkarı doğrultusunda olmayacaktır., Fakat tersine, Maden Mühendisleri Odası bu tartışmalar sırasında,, ülkemiz madencilik sektörünün sorunları yerine kendi meslek çıkarla-

rını ön plana almış ve hatta kimi zaman çağdışı ve bilim dışı yönleri de saptamıştır.,

MADENCİLİĞİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Madencilik çalışmaları,, diğer sektörlerle oranla bünyesinde en büyük, risk payını taşıyan sanayi sektörüdür. Bu riskin temci nedeni, arama, dönemi, sonunda ortaya konacak varlığın niteliğinin ve niceliğinin önceden, tahmin, edilememesidir. Madencilik, yüksek, risk oranının yanı sıra uzun vadeli ve yoğun sermaye gerektiren yatırımlardan oluşur, aktadır... Bir cevherleşmenin bulunmasından işletmeye geçilmesine kadar geçen uzunca bir süre boyunca,, karşılık beklemeden sadece yatırım yapılması gerekmektedir. Ayrıca» bir maden yatağı sınırlı ömrü olan tükenbilir bir doğal kaynaktır., işletme süresi sonunda bina» yol, kuyu,, galeri,, vb. gibi sabit yatırımların hiç bir değeri kalmamaktadır. Madencilik sektörünün temelinde yer alan. bu yapısal sorunları aşmanın yolu, teknik ve bilimsel çalışmalara yönelmek ve çağdaş madencilik örgütlenmelerini oluşturmakla mümkün olabilecektir.,

Madencilik, aramadan işletmeye kadar bir bütündür. Maden aramacılığı, cevher temini sürecinin ilk ve en önemli stratejik dönemini oluşturmaktadır. Madencilik çalışmalarının bu ilk evresinde karşılaşılan sorun» yüzeyde sadece küçük bir kesimi izlenebilen cevherleşmenin bir ekonomik, maden yatağı verip veremeyeceği ve onun nasıl keşfedileceğidir., Madencilik Bülteni'nde (Maden Mülk. Odası, 1990,, 6, s. 12) verilen "Maden Mühendisinin Katılmadığı Bir Arama Olsa Olsa Prospeksiyon Olur" biçimindeki tanım tümüyle bilim dışı, kendi deyimleriyle bir "Safsatadan" başka bir şey değildir. Prospeksiyon, içerisinde daha önceden herhangi bir maden, yatağı saptanmamış bir bölgenin aranmasıdır. Mineral zenginliğini içerebilecek jeolojik olayların, doğası ve maden yataklarının oluşum biçimleri ile bunların hangi jeolojik yöntemlerle test edilebilecekleri bilinmezdir.,, prospeksiyon sahası içerisinde bir maden işletmesine he-

def olabilecek ekonomik belirtilerin ayıklanması elbette mümkün değildir. Şu halde,, madencilik çalışmalarının ilk adımı ekonomik olarak yararlanabileceğimiz bir varlığın var olup olmadığı ve onu nasıl keşfedebileceğimizdir ;: Bu olgu ise ancak,, maden mühendisliği disiplininin tümüyle dışında gelişen, jeolojik bilgi ve tekniklerin kullanılılmasıyla olumlu, sonuç verecektir.

Arama dönemi cevherin bulunması ile bitmez. Bu aşamadan sonra,, yatağın ayrıntılı bir biçimde incelenmesi ve işletme için geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma dönemleri boyunca, çağdaş jeoloji bilim ve teknolojinin gerekleri yerine getirildiği ölçüde gerçekçi ve ekonomik bir işletme kurulabilir,. Aksine durumlarda, çok sık gördüğümüz sermayenin toprağın altına, yok yere gömülmesi» veya bir süre sonra cevherin ocak içinde kaybedilmesi ya da düzensiz bir işletme biçimiyle gelişigüzel üretim yapılması,, vb. örneklerdeki gibi tükenebilir nitelikteki doğal kaynaklar heba olmaktadır. Şu halde» cevherleşme öncelikle doğru ve gerçekçi bir araştırma programıyla incelenmelidir. Yatağın biçimini» konumunu ve çevre- kayalarla olan ilişkileri ile özelliklerini bütün ayrıntılarıyla belirledikten sonra» yataklarına tipine en uygun işletme biçimini seçerek cevheri israf etmeden ülke çıkarları doğrultusunda kullanmak mümkün, olabilecektir. Bu önemli noklayı, Yurt Madenciliği Geliştirme Vakfı tarafından, düzenlenen Maden Kanunu panel-forumunda Maden Mühendisleri Odası temsilcisi de çok açık biçimde vurgulamaktadır ;: "Mostra Madenciliği» Elbette ki Geri ve İlkel Bir İşletmecilik Tarzıydı" (Madencilik Bülteni,, 1990, 6 c. 8)

Arama çalışmaları, işletme döneminde de sürdürülür,. İşletme, sırasında ortaya çıkacak yeni verilerden yararlanarak yürütülen arama çalışmalarının amaçlarından birisi rezerv geliştirme ve yeni rezervler bulmaktır,. Diğeri ise, yatağın, gelişimini sürekli denetim altında tutarak cevherleşmenin ve yan kayaların özelliklerindeki değişimlerden yararlanarak beklenmedik olumsuz gelişimlere anında, müdahale edebilmektir. Ayrıca, ocak, terk edilmeden önce, cevherin tümüyle tükendiğinden ve geride hiç bir gözden kaçmış cevher- kütlesi, kalmadığından emin olmak, için arama çalışmaları bir süre daha sürdürülür.

Arama çalışmaları sırasında derlenen "Mineralleşmenin Rengi» Dokusu» Yaşı, Parajenezi, Oluşum Biçimi. Gibi Bilgiler" Madencilik Bülteni"nde (s.4) öne sürüldüğü gibi gereksiz ve anlamsız değildir,. Bu bilgiler,, bir maden yatağının değerlendirilmesi sırasında "Yapılacak. Araştırma ve Hesaplamalar" için temel oluşturmakla ve bu süreçte doğrudan rol oynamaktadır, Amaç maden yatağını fiziksel ve kimyasal yönleriyle tanımlamak ve biçimini belirleyerek, onu sınırlandırmaktır. Arama sırasında sürdürülen bu jeolojik etüdier sonucunda, maden yalağı uzayda üç boyutlu olarak hiçbir yanlışlığa, yol açmayacak biçimde canlandırılır ve bu model üzerinde en doğru, işletme projesi hazırlanır. Jeolojik etüdler sonucunda maden yatağı tüm özellikleriyle belirlendikten, yani elle tutulur bir varlık olarak ortaya, konulduktan, sonra onun. "İstihracı, İşlenmesi, İzabesi, Rafinasyonu ve Sevkiyatı" söz konusu olabilir. Buraya kadar sürekli tekrarlandığı gibi, jeolojik bilgi olmaksızın "Yeraltındaki Bir Oluşumun Ekonomik Olarak Ortaya. Çıkarılabilir,

Çıkarılmayacağı Sorusunun Yanıtı" hiçbir zaman verilemez.

Bütün bu nedenlerle; Madencilik Bülteni'nde (s. 13) sözü edilen "Nerede MM Varsa, orada Mutlaka JM de olmalıdır" yakıştırması bu gerçeğe ve konuma uygun değildir. *Nerede maden aranması düşünülüyorsa ve nerede maden varsa orada jeoloji mühendisi olmalıdır*, felsefesi, gelecek açısından daha gerçekçi ve sağlıklı olanıdır.

MADEN YASASI TARTIŞMASI

'3213 Sayılı Maden Kanunu, ve Değişiklik Tasarısı Tümden Kaldırılmalı» Tutarlı Bir Madencilik Politikası Olan Yeni Bir Maden Kanunu Hazırlanmalıdır," başlığıyla sunulan Madencilik BüUeni'nde (1990,, sayı 6), neredeyse hemen her sayfasında, tutarlı madencilik politikasının ne olduğunu anlatmak yerine jeoloji mühendislerinin yasadan çıkarılması gerektiği işlenmiştir, Oysa aynı kaynakta verilen "Bugüne Değin Ülkemiz Doğal Kaynaklarının Talan Edilmeden Aranmasını, İşletilmesini,. Denetimini, Teknik Elemanların ve Çalışanların Birlikteliğini Savunan Odamız" (s. 2) tanımlaması bu olayda çifte standartlı olmanın bir örneğini oluşturmaktadır.

Maden yasasına yönelik tartışmalar ve eleştirilerde,, "Ülkenin Doğal Kaynaklarının Tükenebilir Kaynaklar Oluşu ve ülke Yararı İle Ülke Halkı Çıkarları Doğrultusunda Kullanılması Temel İlkesinden Hareketle" (Madencilik Bull., s. 1) yola çıkılması doğru ve sağlıklı olanıdır. Ancak» madencilik sektörünün sıkıntıları ve sorunlarını irdelemek yerine, "Bizim Adımız Maden Mühendisi» ö Halde Madenler Bizden Sorulur" ve "Bizim Müktesep Hakkımızı .Nasıl Gasp Edersiniz" mantığıyla olaya yaklaşmak sorunlara çözümü getirmek yerine, olumlu gelişmelere sadece zarar verecektir.

"Madenciliğin Temel özellikleri" bölümünde de ayrıntılı bir biçimde açıklandığı gibi çağdaş maden arama amacı ancak jeolojik bilgi ve teknolojinin kullanılmasıyla olumlu sonuç vermektedir, Tersine olan durumlar ise, madencilikle ilgili herkesin şikayet ettiği mostra madenciliğinden öteye gidemez,. Şu halde Madencilik Bülteni'nde sözü edilen (s. 4) "Kaldı ki Arama işi Tek Bir Meslek Grubunun Değil Maden Mühendislerinin Yönlendirilmesi İle Harıla, Jeofizik ve Jeoloji Mühendislerinin Ağırlıkla Çalıştıkları Madenciliğin ilk Aşamasıdır" belirlenmesi bir meslek grubunun kendi çıkarları doğrultusundaki asılsız,, gerçek dışı bir temenniden başka, birşey değildir.

Madencilik Bülteni'nde (s.5) yer alan "Maden İşletmesinde Cevher Yatağının Devamına İlişkin Bir Çalışma Varsa. Jeoloji Mühendisinin İstihdamının Zorunluluğunu Gerektiren Nedenleri Açıklamak Zordur" yaklaşımını anlamak gerçekten zordur.. Bu biçimde ilkel bir düşünceye neden olan. etken, büyük bir olasılıkla, bilimsel bir olguya dayanmaktan çok madencilik sektöründe egemenliği elden kaçırmamak olarak, açıklanabilir, Hemen ardından gelen, açıklama bu düşünceyi pekiştirmektedir. "Kaldı ki Bu Tür Çalışmalar Bir Meslek Grubunu İstihdam Etmeden Uygulamada Olduğu Gibi, Bu İş İle Uğraşan Kişi ya da örneğin MTA Gibi Çeşitli Kurum ve Kuruluşlara da Yaptırılabilir," MTA. ve benzeri kurum ya da kuruluşlarda madencilik, hizmetlerinin alt yapısını oluşturan çalışma-

lan jeoloji mühendislerinin yapılı göz ardı edilerek, üstü kapalı bir biçimde jeolojik bilginin gerekliliği belirtilmekte, ancak jeolojik çalışmaları yapmaya yetkin tek meslek grubu olan jeoloji mühendisleri inkar edilmeye çalışılmaktadır.

Bu bültende, jeoloji mühendisleri ve jeoloji mesleği sürekli eleştirilmekte,, daha önce de örneğini gördüğümüz (Kadri Yersel,, Maden, 1990, 2/1, S. 14) biçimiyle "Jeoloji Mühendisleri Madencilik Konusunda Uzman Olamazlar" görüşe, işlenmektedir. Ancak bu yaklaşımlar çok sık kalmakla, demagojiden öteye geçememektedir. Hatta bir yerde,, bilimsel yaklaşımdan ne kadar uzak olduğu açıkça itiraf edilmektedir, (Madencilik **Bül.1990**, 6, s. 12) : "Bu Yargıya Teknik Gereğe Eklenmesi Zorunluğ, Ancak Kamuoyuna Seslenecek Yazıların Kaleme Alınması Sırasında Doğabilir". Bunun da ötesinde* Madencilik Bülteni'nde yer alan yazılarda konuya yönelik bilgiler ve düşünceler sürekli çarpıtılarak, Maden Mühendisleri Odası tabanı jeoloji mühendislerine karşı kışkırtılmaya çalışılmaktadır. Bu konuyla ilgili tüm sorunların iki oda arasında görüşülüp tartışılması ve ortak bir nokta bulunması yolundaki odamız girişimleri bugüne kadar karşılıksız kalmıştır.

MADEN YASASINA YÖNELİK GÖRÜŞ VE ELEŞTİRİLERİMİZ

3213 Sayılı Maden Kanunu ve Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'teki değişiklik önerilerine ilişkin odamız görüşleri Bakanlığa» ilgili kişi ve kuruluşlara iletilmiştir. Madencilik Bülteninde (s.2) bu konu da çarpıtılarak "Görüş Sorulmasına Karşın Görüş Vermeyerek Tasarıyı Olumlu Bulan JMO Yönetim Kurulu"* saptırması yapılmış tir. Bu yaklaşım da Maden Mühendisleri Odası'nın olaya ne kadar art niyetle baktığının bir göstergesidir.. Odamızın Maden Yasasına ilişkin görüş ve önerilerinin tümünü buraya aktarmak olanağı olmadığından, sadece ana başlıklar Malinde kısaca söz edilecektir. Yasa maddelerinde yapılması tasarlanan değişikliklerin biçiminden çok, nasıl ve hangi nesnel ölçütler doğrultusunda uygulanacakları önemlidir,

Madencilik sektörü ülke sanayinin temel taşı olarak kabul edilmelidir. Yoğun sermaye gereksinmesi,, uzun vadeli yatırımlar olması ve çok yüksek oranlarda risk taşınması nedeniyle devletin, destekleyici, cesaretlendirici ve özendirici önlemlerle sorunlara yaklaşması öngörülmelidir. Sorunların çözümünü sadece yüzeysel bir biçimde yasa maddelerinde aramamak gerekir. Yapısal, özelliklerden ileri gelen gelenekselleşmiş davranışları önlemek için sürekli olarak ceza vermek ve madenciye caydırmak yerine yasanın düşünülen biçimde uygulanmasını, sağlamak üzere madencilik sektörünü teknik açıdan, yönlendirmek ve yol göstermek suretiyle gerçekçi ve sağlıklı bir biçimde çalışması sağlanmalıdır.

Maden Yasası'nda yapılacak değişikliklerde; maden hakları, işlemlerinin hızlı bir biçimde yürütülmesi ile madencilik çalışmalarının yakından izlenmesi ve denetlenmesi için Maden Dairesi'nin yasada belirtilen görevleri yerine getirebilecek, yasanın gerekçesine uygun olarak uygulanmasını, sağlayabilecek bir örgüt yapısına kavuşturulmasına birinci, öncelik verilmelidir;. Böylece,

bir ruhsat aşamasından - diğerine geçerken teknik verilerin değerlendirilmesi ve maden haklarının, denetlenmesi daha gerçekçi ve sağlıklı, temellere **oturacaktır**. Maden Dairesi, maden hakları ile ilgili bütün faaliyetlerin¹ yürütülmesinde ve sorumlulukların yerine getirilmesinde denetimi yapmak, ve- yönlendirmek ile teknik, ve mali konuları yerinde incelemekten sorumlu, ve yükümlü olduğu halde; altın, sahalrı için bir hükümet komiserliği kurumunun getirilmesi maden hakları konusunda sadece iki başlık yaratacak've hiçtir' yarar sağlamayacaktır. Ayrıca» bir AR ruhsat sahibinin İR almaya hak kazanmasına nasıl ve hangi ölçütler doğrultusunda .karar verileceğinin çok. açık ve belirgin bir biçimde belirtilmesi gereklidir..

Tuz Kanuna ve Taşocağı Nizamnamesi kapsamındaki maddeler Maden Yasası kapsamına alınarak, yetki karmaşıklığı giderilmeli ve **uygulama** birliği sağlanmalıdır. Yasa "kapsamına giren madenlerin, arama ve işletme özellikleri gözönüne alınarak gruplara, ayrılması ve ayrı ayrı madencilik haklarına konu edilmesi,, uygulamada getireceği kolaylıklar açısından yararlı olacaktır,

Maden Yasası'nın uygulanmasına esas olan Yönelmelik'teki biçimi (Ek Form 4) ile arama faaliyet raporları,, kendilerinden beklenen yararları sağlayabilecek nitelikte değildir. Bu nedenle, arama faaliyet raporları formu işletme projelerine sağlam bir-, temel oluşturabilecek içerikte yeniden düzenlenmelidir,, İşletme dönemindeki arama çalışmaları,, arama dönemindekinden, farklı nitelikler taşınması nedeniyle daha. değişik bir rapor formuna göre daha doğru ve sağlıklı olarak yansıtılabılır. Böylece» arama faaliyet raporlarında verilmiş bilgilerin gereksiz yere tekrarı önenebilecek ve derlenen yeni veriler işletme çalışmalarına en yüksek katkıyı sağlamak üzere aktarılabilecektir. Ayrıca, ruhsat sahasının terki, için gerekli "Son. Durum Raporu"* denilen belirsiz bir ifade yerine, konuya yeterli belirginlik, sağlanmak üzere "Açılmış Ocakların Son Durumunu Gösterir Maden Jeoloji Haritası İle İmalat Haritası"¹ tanımı getirilmelidir.

SONUÇ

Bilim, ve teknik» sürekli ilerleyen, ve **gelişen** olguların birbirlerine eklenmesinden oluşmaktadır. Bu gelişim de doğası gereği» bünyesinde daha ileri bir iş bölümünü getirmektedir. Dolayısıyla, jeoloji mühendisliğinin yükselişinden önce, madencilik sektöründe maden mühendislerinin köşe başlarını tutması bir kalıcılık ya da süreklilik anlamını taşımamaktadır. Gelişimin gerektirdiği daha ileri iş bölümü bu alanda da uygulanacak, jeoloji mühendisleri, yetkin, ve yeterli oldukları madencilik konularında doğal olarak söz sahibi olacaklardır...

Bu kaçınılmaz doğal gelişimden korkmamak gerekir; tersine, maden, mühendislerinin işletmecilik alanındaki bir çok sıkıntılara, ve sorunları, bu olguyu .kabul ettikten, sonra ortadan kalkacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi madencilik, aramadan işletmeye bir bütündür. Arama ve işletme çalışmalarının üstüste çıkışması ve sürekli olarak karşılıklı etkileşim, içinde olmaları, jeoloji ve maden mühendisleri arasında yapay bir çatışmayı gündeme, getirmektedir. Bu konu, "Meslek Disiplinleri Arasında Yapay Çelişkiler Bilime ve Tekniğe Aykırı Bir Biçimde Gündeme Getirilerek"¹ Madencilik Bülteni'nde yer almış-

tır. Bilin bu verilerin ışığında, jeoloji ve maden mühendislerinin bir bütünün birbirinden kopmaz ve ayrılamaz parçalarını oluşturdukları bilinciyle hareket etmeleri en doğru olanıdır. Kuşkusuz» her iki meslek grubu da diğerine etkinlik alanına saygıyla yaklaşmalı, arama döneminden jeoloji ve işletme-döneminden ise maden mühendisleri sorumluluğu olmalıdır. Elbette, »ama dönemdeki, cevher üretiminde maden mühendisi ve işletme dönemindeki arama çalışmalarında ise jeoloji mühendisi yetkili kılınmalıdır'. Gerek jeoloji ve gerekse maden mühendislerinin ortak bir tavırla, katkı koymaları, madencilik sektöründeki sorunlara kalıcı ve sağlıklı çözümler bulunmasını sağlayacaktır. Böylece, tükenbilir doğal kaynakların ülke yararları ve halkımız, çıkarları doğrultusunda kullanılması hayata geçirilebilecektir.

Yönelim Kurulumuzun yukarıda özetlemeye çalıştığımız hazırlanan, yeni Maden Kanunu hakkında görüşlerini aktarmaya çalıştık.

Yönetim Kurulumuz Madencilik Bülteni» Sayı. 6'da yayınlanan MMO Yönetim Kurulu imzalı. "Yeni Bir Maden Kanunu hazırlamak" ve 3213 Sayılı "Maden Kanunu hakkında ETKB'liğine iletilen odamız görüşü" başlıklı iki yazı Jeoloji Mühendisleri tarafından üzümlere birazda, gülünerek, değerlendirilmiştir.

Bahsi geçen yazının özü bilimsel, ve teknik düştünceden yoksun olup doğal kaynakların, gerçek sahibi maden mühendisleridir anlamını taşımaktadır. Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kuruluna göre ise, Madenlerin Gerçek Sahibi Halk dır.

Ayrıca Odamız 10. 5.. 199Ö günü Maden Mühendisleri Odasına yazdığı yazıda kendilerine bir masa etrafında oturup tartışmayı önermişti. Ne yazık ki kendilerine demokrat ve meslek şovenizmine her zaman hayır diyen MMO'sı yönetim, kurulu bu önerimizi cevaplamamıştır,

Biz JMÖ yönelim kurulu olarak son bir kez, daha MMO' sim kendilerinin tespit edecekleri bir platformda tüm bu sektördeki mühendis, arkadaşlar' ve kamuoyu önünde toplantı ve tartışmaya davet ettiğimizi açık seçik ilân ediyoruz.

Saygılarımızla.

JMO Yönetim Kurulu